

4. Fågelrapport från Närke 1954

Ornitologiska Klubben i Örebro lämnar härmed sin fjärde årsrapport över ornitologiska iakttagelser i Närke. Uppgifterna har huvudsakligen införskaffats från klubbens medlemmar samt från de medlemmar av Närkes Fältbiologiska Ungdomsförening, som sedan hösten 1953 med energi och stor kunnighet svarar för de regelbundna observationerna inom Oset-reservatet. — Rapport utan årtalsangivelse avser 1954.

K o r p (*Corvus corax*). Oset 17.10. 1 ex. Fågeln kretsade en stund över renhållningsverkets soptipp och fortsatte sedan österut över Hjälmarens (D. LUNDEGÅRD). Korpbesök vid Örebro är utomordentligt sällsynta.

S m a l n ä b b a d n ö t k r å k a (*Nucifraga caryocatactes macrorhynchos*). Tydlig invasion hösten 1954. Rapporterade fynd i Närke och dess närmaste grannskap.

29.9. Örebro 1 ex. (E. ROSENBERG);

1.10. Ringaby, 20 km NO Örebro, 1 ex. (Y. LIGNER);

okt. (början) Vintrosa 1 ex. (G. CARLESSON);

6.10. Frövi (Vstlm) 1 ♂, inlämnad till konservator T. HANSSON;

10.10. Nannberga, Götlunda, 2 ex. (S. ERIKSSON);

10.10. Oset 1 ex. (S. LUNDBERG);

13.10. Fjugesta 1 ex. (T. HANSSON);

13.10. Östansjö 1 ♀, inlämnad till konservator T. HANSSON;

15.10. Adolfsberg, Örebro, 1 ex. (I. HAGLIDEN);

30.10. Ervalla 1 ♀, inlämnad till konservator T. HANSSON;

31.10. Vinön, Hjälmarens, 2 ex. (K. FRITSCHÉ);

okt. (slutet) Garphytt nationalpark 1 ex. (A. ADOLFSSON);

7.11. Oset 1 ex. (A. EKLÖW);

20.11. Degerfors (Vrm) 1 ♀, inlämnad till konservator T. HANSSON;

22.11. Örebro 1 ♂, inlämnad till konservator T. HANSSON;

19.12. Svartkärrsängen, Lanna, 1 ex. »Fågeln, som var mycket orädd, höll till på marken och plockade i löven efter hasselnötter och ekollon. Nötterna hade den stort besvär med men klarade ekollonen lättare. Vid nytt besök på platsen 1.1.1955 hade snö fallit. Nötkräkan höll till på samma ställe och grävde i snön efter tillsynes förut samlade förråd. 6.1. fanns två nötkräkor av den smalnäbbade rasen på lokalen; de höll med förkärlek till i en bäck, gick i det grunda vattnet vid kanten av bäcken och plockade efter föda. Samma dag hördes locklätet, som på intet sätt avvek från den svenska rasens. 19.1. sågs en smalnäbbad nötkräka på nämnda lokal i färd med att söka nötter på marken i 25 cm lös snö. Den grävde sig ned i snedställda gångar och försvann helt i snön. Funna nötter svaldes, spottades upp, hölls i näbben en stund och svaldes på nytt. Denna procedur upprepades flera gånger, varefter fågeln flög upp på en grov trädgren, bearbetade nöten med näbben och lyckades få sönder den. Försök gjordes att mata fågeln med ogräsfrö och säd, dock utan känt resultat.» (B. SVENSSON).

[Det förtjänar framhållas att det icke alltid är möjligt att i fält med full säkerhet bestämma en nötkräkas rastillhörighet. Det är sålunda tänkbart att någon av här nämnda fältiakttagelser kan ha gällt den svenska huvudrasen. RED.]

Gråsiska (*Carduelis flammea*). Märkligt fåtalig under hösten 1954 och efterföljande vinter. Endast några enstaka exemplar rapporterade.

Tallbit (*Pinicola enucleator*). Tydlig invasion hösten 1954, ehuru i Närke ej tillnärmelsevis så stark som vintern 1942-43. Rapporterade fynd finnas återgivna i G. MARKGREN'S uppsats i VF 14: 168-177. Uppgiften om ett par i Fjugesta 12.12. avser dock en iakttagelse i Tjugesta, Glanshammar sn 15.12.

Lappsparv (*Calcarius lapponicus*). 1 juv. ♂ uppehöll sig på Örebro stads soptipp intill Oset 9.1.-4.2. (U. SÖRLING, K. BORG). 19.9. sågs 6 ex. på avloppsreningsverkets byggnadstomt intill soptippen (K. BORG).

Rödstrupig piplärka (*Anthus cervinus*). Påfallande fåtalig på höststräcket (E. ROSENBERG).

Talgoxe (*Parus major*). 1.1. räknades på Vinön i Hjälmaren ej mindre än 113 talgoxar i en flock (R. EDBERG).

Varfågel (*Lanius excubitor*). »Ett gott åskådningsexempel på artens vaksamhet och synskärpa gav en varfågel vid Kvismaren 14.3. Efter målmedveten flykt omkr. 150 m. från utsiktsplatsen i en buske fångade fågeln en åkersork på skarsnön. Det var tydligt, att det oansenliga bytet upptäckts på detta avstånd. Bytesdjuret fick ett näbbhugg över nacken och dödades med ytterligare några förströdda hugg, medan fågeln hoppade bredvid på marken. Fågeln lyfte sedan med bytet i näbben men fångade strax upp det i klorna, elegant och säkert utan minsta störning av flykten.» (B. GEIJER, E. ROSENBERG).

Flodsångare (*Locustella fluviatilis*). Även sommaren 1954 uppträdde en flodsångare vid Hjälmaren (se ang. tidigare fynd VF 10: 33 och 13: 183!). 20.6. hördes den sjunga kl. 5.00-7.00 samt 11.35-11.45 fm i hjärtat av Oset-parken. Sången hördes sedan några kvällar, sista gången 24.6. (J. HERMANSSON). Fågeln höll för det mesta till i al- och videsnår intill Svartåns gamla, numera försumpade fåra. Platsen ligger ca 3 km fågelvägen från den gamla fyndlokalen vid Myrö.

Gräshoppsångare (*Locustella naevia*).
20.5. Kvismaren, 1 ex. hört kl. 21.45-22.15 (R. SÖRLING);
5.6. Kvismaren, 3 ex. hörda vid rundvandring kring sjön. Fåglarna hördes även senare till slutet av juni (U. SÖRLING);
25.6. Hidingeängarna i Västernärke, 1 ex. hört vid 16-tiden och påföljande natt. Vid senare besök på platsen hördes fågeln ej mera till (B. SVENSSON);
12.7. Gysta, Fjugesta, 2 ex. hördes kl. 21.00-22.30 i en gräsvall, som lämnats till frögröda. Vegetationen bestod till större delen av rödklöver med något inslag av timotej och var högväxt och kraftig. En ortsbo hade redan 8.7. observerat det främmande ljudet och senare meddelat, att fåglarna sjöng flitigt till 1.8. (B. SVENSSON).

Härmsångare (*Hippolais icterina*). Förekom sommaren 1954 ovanligt rikligt i Örebro, bl. a. i flera av stadens parker. De två sista veckorna i juli en ny sångperiod med livlig, varierad och kraftig sång (B. GEIJER).

Trädgårdssångare (*Sylvia borin*). Bo med dunungar på Vinön i Hjälmaren 15.8., plundrat av törnskata 22.8. (K. FRITSCHÉ).

I
sty:
(E.
F
(E.
S
Enl
I
ca:
(R.
T
Nä:
hac
Hic
sist
ned
snö
F
(O.
(A.
V
GRE
son
T
fäll-
(A.
C
skif
akt
gift
på
F
för-
Kil
bur
uv
S
näl
(K.
J
ma
J
ma

Rödvingetrast (*Turdus musicus*). En rödvingetrast sjöng med full sommarstyrka vid Oset så sent som 18.9., klart och ganska kyligt väder rådde vid tillfället (E. ROSENBERG).

Ringtrast (*Turdus torquatus*). St. Gårdsjö mossen, Svartå, 20.4.1953 1 ♂ (E. ROSENBERG).

Näktergal (*Luscinia luscinia*). Ett sjungande ex. vid Rud, Askers sn 11.6. Enl. uppgift hade fågeln hållit till på platsen några veckor (B. GEIJER).

Ladusvala (*Hirundo rustica*). Över Logsjön, Tångeråsa, sågs 28.8. på kvällen c:a 4.000 ladusvalor och dagen därpå c:a 1.000; de sistnämnda jagades av en stenfalk (R. EDBERG).

Tornsvala (*Apus apus*). Enligt samstämmiga uppgifter från observatörer i Närke försvann huvudparten av tornsvalorna ovanligt tidigt 1954 efter en gynnsam häckningssäsong. Två sena rapporter föreligger dock: 14.9. 1 ex. på sydsträck i Hidinge (B. SVENSSON); 30.9. 1 ex. på insektsfångst över Örebro (B. GEIJER). Vid sistnämnda tillfälle rådde mulet väder och +7° efter en klar natt, då temp. sjunkit nedåt nollstrecket. De två närmast föregående nätterna förekom tidvis obetydligt snöfall.

Kungsfiskare (*Alcedo atthis*). Har sannolikt även 1954 häckat vid Järleån (O. LILJEDAHL). Vid Oset sågs 1 ex. 15.11. 1953 (J. HERMANSSON) och 1 ex. 7.11.1954 (A. EKLÖW).

Vitryggig hackspett (*Dendrocopos leucotos*). Oset 7.11. 1 ex. (J. LÖFGREN). Denna hackspettart besöker då och då i fågelparken rötangripna sälgar, som sparats enkom för fågeln.

Tretåig hackspett (*Picoides tridactylus*). 1 par sågs i maj vid flera tillfällen i närheten av sjön Leken i Kilsbergen (H. EJDÖ); 1 ex. vid Tysslingen 7.11. (A. ADOLFSSON).

Gök (*Cuculus canorus*). Göken, som brukar tystna i Närke strax efter månads-skiftet juni/juli, hade enl. rapporter från flera platser i landskapet en ny utpräglad aktivitetsperiod med ihärdigt galande 18.7.—23.7.1954. Sammanställda med uppgifterna om sen sång och häckning av småfåglar synes dessa rapporter ge ett belägg på hur gökens häckningsrytm anpassats till värdfåglarnas.

Berguv (*Bubo bubo*). Berguven har de senaste åren antagits vara på väg att försvinna ur Närkes fauna. I december 1954 inplanterades på försök ett par i bur på Kilsbergen. Några dagar efter inplanteringen uppenbarade sig en vild uv utanför buren, tydligen ditlockad av de fångna fåglarna (uppgift till A. MOBERG). Denna uv hördes senare på platsen vid flera tillfällen våren 1955.

Sparvuggla (*Glaucidium passerinum*). Spyboll av sparvuggla, innehållande näbb av korsnäbb, anträffades våren 1954 i småfågelholk vid Lövsäter, Örebro (K. G. SCHÖLIN).

Jorduggla (*Asio flammeus*). Tysslingen 12.4. 1 ex. (B. ÖSTERBERG); Kvismaren 19.4. 1 ex. (S. PERSSON).

Jaktfalk (*Falco rusticolus*). Örebro 30.1. 1 ex. (A. MOBERG); Myrö vid Hjälmaren 28.10. 1 ex. (B. ÖSTERBERG).

Kungsörn (*Aquila crysaetos*). Enstaka juv. ex. besöker så gott som varje höst närkesslätten, där tillgången på fälthare lockar fåglarna att övervintra. 1-ad. ex. utan vitt i fjäderdräkten sågs vid Kvismaren 16.12.1951 (B. GELJER, E. ROSENBERG). Om ett möte med en kungsörn vid Myrö, v. Hjälmaren, 17.12. 1954 berättar B. ÖSTERBERG: »Örnen attackerades under flykten av en duvhökshane. Några kråkor i närheten höll sig passiva tills höken försvunnit men kastade sig då in i leken. De förstod m. a. o. vem de hade mest att frukta av.»

Fjällvråk (*Buteo lagopus*). Vintern 1952-53 stod mängder av sädeskylar kvar på fälten vid Kvismaren efter den regniga hösten. De utgjorde en härlig vist-husbod för smågnagare, och som följd därav var rovfågeltillgången ovanligt god. 6.1.1953 sågs 3 fjällvråkar, varjämte 2 ormvråkar uppgavs finnas på lokalen (B. GELJER). Andra sena data för fjällvråk: Oset 8.11.1953 1 ex. (H. MYHRBERG), Kvismaren 28.11.1954 1 ex. (H. VIBERG).

Ormvråk (*Buteo buteo*). Ang. övervintrare vid Kvismaren se ovan om fjällvråk. Andra sena data för ormvråk: Oset 15.11. och 20.12. 1953, i båda fallen 1 ex. (J. HERMANSSON).

Brun kärrhök (*Circus aeruginosus*). Har häckat vid Alsen, N. Vättern, 1950-1954 (H. VIBERG).

Stäpphök (*Circus macrourus*). Vid exkursion till Tysslingen 2.5. med en besöksgrupp från Sandviken sågs en utfärgad ♂ av denna art (E. ROSENBERG).

Havsörn (*Haliaeetus albicilla*). Enstaka strövande juv. ex. visar sig så gott som årligen under senhösten vid Hjälmaren men stannar ej någon längre tid. Iakttagelser vid Oset de två senaste åren: 22.11. och 22.12.1953 (H. KÄLLANDER, B. GELJER), 10.10.1954 (J. HERMANSSON). I samtliga fall 1 ex.

Häger (*Ardea cinerea*). 7.2. sågs 1 ex. vid Svartån väster om Örebro. Temp. var -6° och sjönk följande natt till -15°; under januari hade tidvis sträng kyla rätt. Fågeln måste haft mycket svårt att finna öppet fiskevatten (K. BORG).

Rördrom (*Botaurus stellaris*). Hörd vid Oset under våren och försommaren från 2.5; från 9.5. och några veckor framåt 2 ex. Ännu 4.7. hördes 1 ex. »stötas» vid 2-tiden på morgonen. Enstaka och flera, högst 4 fåglar åt gången, sågs senare under sommaren och hösten, sista gången 16.11. (E. ROSENBERG och anteckningar av andra observatörer i Oset-protokollet). 1 ex. hördes vid Fröshammarsviken av Hjälmaren 27.4. (K. G. SCHÖLIN).

Knölsvan (*Cygnus olor*). Häckar sedan 1948 i sjön Ämmelången 6 km N. Askersund och sedan 1952 på två platser vid Vättern i Hammars förs. (H. VIBERG).

Snatterand (*Anas strepera*). Oset 1 par 1.5. (A. EKLÖW) och 2 ex. 19.9. (J. SONDELL).

Amerikansk kricka (*Anas crecca carolinensis*). Vid Oset sågs 1 ♂ 29.4.-5.5. Härvid kommer E. ROSENBERG att lämna särskild rapport.

Alfågel (*Clangula hyemalis*). Oset 10.10. 1 ex. (J. HERMANSSON).

Sjöorre (*Melanitta nigra*). Oset 1.11.1953 18 ex. på sträck (K. BORG); 9.10. 1954 1 ♀ (D. LUNDEGÅRD); 3.11.1954 ett 40-tal, rätt talrik denna höst (E. ROSENBERG). Höststräcket är eljest föga observerat vid Örebro.

Salsl
Vinön i

Stor:
och 1 juv
vid Oset

Skäg
en konce
ex. (R. J

Gråh
Vretstorj

Röde:
paret me
vara före

Rosk
8.8. 2 ex

Kust

Skär
Fågeln v
servation

Minc
på Öreb:

Tofs
SÖRLING)

Skrä
sedan fö:
besökare
1 juv. (E.
(E. Ros
sedd vid

Skri
och krin
räknade

Sill
24.8. 1

Hav
Hjalma:

Höst:
Nedans

Salskrake (*Mergus albellus*). Kvismaren 18.4. 2 ♀♀ och 1 ♂ (D. LUNDEGÅRD); Vinön i Hjälmaren 25.4. 1 ex. bland knipor i isvak (K. FRITSCHER).

Storskarv (*Phalacrocorax carbo*). Oset 1954: 1 ex. 3.10. (L. GOTBORN), 1 ad. och 1 juv. 17.10. samt 4 ex. 18.10. (J. SONDELL). Skarven är en ytterst sällsynt gäst vid Oset men så gott som årsvis på Storhjälmaren.

Skäggdopping (*Podiceps cristatus*). Vid ön Valen i Hjälmaren sågs 25.7. en koncentration av skäggdoppingar, såväl ad. som juv., om ej mindre än cirka 240 ex. (R. EDBERG).

Gråhakedopping (*Podiceps griseigena*). 1 ex. funnet dött vid Geråsen, Vretstorp 19.2. (Jfr R. EDBERG, VF 14: 188!).

Rödspov (*Limosa limosa*). Sågs åter vid Kvismaren våren 1954. 11.6. sågs paret med 2 pull. på en betesäng vid sjön (T. FAGERLIND, B. GEIJER). Detta tycks vara första gången som rödspoven kläckt i Närke (jfr VF 13: 37 och 183!).

Roskarl (*Arenaria interpres*). Oset 26.5. 1 ex. (K. BORG); Vinön i Hjälmaren 8.8. 2 ex. (R. EDBERG).

Kustsnäppa (*Calidris canutus*). Oset 5.8. 1 ex. (R. EDBERG).

Skärnsnäppa (*Calidris maritima*). Oset 22.10.1953 1 ex. (E. ROSENBERG). Fågeln var den tredje av denna art, som ROSENBERG sett under sina noggranna observationer inom området sedan 1925.

Mindre strandpipare (*Charadrius dubius*). Ett par häckade även 1954 på Örebro Pappersbruks tomt; 3 pull. sedda (jfr VF 13: 184!) (E. ROSENBERG).

Tofsvipa (*Vanellus vanellus*). Oset 6.12.1953 1 ex. i tydlig vinterdräkt (U. SÖRLING).

Skräntärna (*Hydroprogne ischegrava*). Denna art, som endast för några år sedan för första gången iaktogs i Närke, kan numera betraktas som en tämligen säker besökare vid Oset under eftersommaren. 1954 års iakttagelser där: 31.7. 1 ad. och 1 juv. (SÖREN SVENSSON enl. A. EKLÖW); 9.8. 1 ex. (J. HERMANSSON); 16.8. 1 ex. (E. ROSENBERG). Hårtill kommer en flock om 48 skräntärnor, både ad. och juv., sedd vid Vinön i Hjälmaren 8.8. (R. EDBERG).

Skrattmås (*Larus ridibundus*). Vid Oset sågs en mycket stor flock rasta i och kring en vak vid åmynningen 8.4. När fåglarna successivt lyfte och flög västerut räknades antalet exakt. Summan blev 5114 (R. EDBERG, O. LILJEDAHL).

Silltrut (*Larus fuscus*). Vinön i Hjälmaren 8.5. 1 ex. (R. EDBERG); Oset 1.-24.8. 1 ex. (ur klubbens observationsprotokoll).

Havstrut (*Larus marinus*). Oset 6.5. 1 ex. (J. SONDELL); Grundholmarna i Hjälmaren 8.8. 1 ad. (R. EDBERG).

Ornitologiska Klubben i Örebro genom BERTIL GEIJER.

5. Några data från fågelsträcket i Kalmarsund hösten 1953

Hösten 1953 kontrollerades fågelsträcket i Kalmarsund vid 10 olika tillfällen. Nedanstående uppställning utgör en sammanfattning av större delen av observa-